

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تعبیرها و رازهایی از سلام‌های سه‌گانه‌ی نماز

اوج معراج نمازگزار رسیدن به محضر حق، شهود و تشهد است. گفتیم نمازگزار بعد از سجده‌ی دوم، وقتی به تشهد می‌رسد، تشهد مقام شهود است؛ یعنی «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» را می‌بیند و به «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ» شهادت می‌دهد؛ می‌بیند که پیغمبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به مقام عبودیت مطلق حق رسیده‌اند و پیامبر خدا هستند و به اینها شهادت می‌دهد. پس تشهد مقام شهود و حضور در محضر حق متعال است و میوه‌ی شهادت و تشهد با صلوات وصل شدن به حقیقت محمد و آل محمد عَلَيْهِمُ السَّلَامُ است. جلسه‌ی قبل راجع به صلوات تشهد مفصل صحبت کردیم و گفتیم صلوات رمز اتصال و وصل شدن به حقیقت پیامبر و اهل بیت بزرگوار ایشان عَلَيْهِمُ السَّلَامُ است.

پس درک کردیم که این اوج معراج نمازگزار است؛ که به آن نقطه رسید.

در آن افقی که از زمان و مکان بیرون است و سالک در نماز خود به آنجا راه یافت که حقیقتی است که نه محدود به هیچ زمانی است و نه محدود به هیچ مکانی؛ یک حقیقت جاری در همه‌ی هستی است بی‌هیچ قید و محدودیتی؛ وقتی نمازگزار در آن افق قرار گرفت، خدای متعال در آن افق به پیغمبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سلام می‌کند: «السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ». پس سلام اولیه سلام خدا به پیامبر اکرم و رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است.

پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خود را زیر ریزش باران سلام الهی می‌بینند و از آنجا که اوج سخاوت و کرم است، سلامی که از جانب خدا نصیب او شده است را چه کار می‌کند؟ پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ این سلام را نثار امتشان می‌کنند و می‌گویند: «السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ» سلام بر ما و

بر بندگان صالح خدا. پس سلام اول را خدا به پیغمبر ﷺ کرد؛ سلام دوم را پیغمبر ﷺ به امت خود و بر صالحان می‌کنند. سلام سوم چیست؟ خدا که می‌بیند پیغمبر ﷺ چنین کاری کردند؛ که هرچه را به ایشان داده بود، بی‌دریغ نثار امتشان کردند، خدای متعال برای بار دوم بر پیغمبر ﷺ و همه‌ی امت ایشان و صالحان از عباد خدا ﷺ سلام می‌کند. می‌فرماید: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ» سلام بر توی پیغمبر، بر امت تو و بر عباد صالح. «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ». این یک تعبیر از سلام‌های سه‌گانه‌ی نماز است.

تعبیر دوم این است که مؤمن به معراج رفته و به نقطه‌ای رسیده است که در سجده هیچ چیز غیرحق نمی‌بیند. ماسوی‌الله را مطلقاً نمی‌بیند؛ زیرا به نقطه‌ی فنا ی تام رسیده است. اکنون می‌خواهد از اوج معراج صلا، به عالم کثرت برگردد. از نقطه‌ای که غیرخدا دیده نمی‌شود، یک پله که پایین می‌آید، مظهر تام خدا را می‌بیند؛ که رسول‌الله ﷺ هستند. لذا اولین ملاقات در بازگشت از این سفر، ملاقات با پیامبر اکرم ﷺ است. اول پیامبر ﷺ را در مسیر می‌بیند و می‌گوید: «السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ». این سلام اول او است. یک پله و یک مرتبه از معراج پایین‌تر می‌آید. در مرتبه‌ی دوم، با ارواح انبیاء، اولیاء و ملائکه‌الله ﷺ ملاقات می‌کند. اینها همه در سفر معراج همراه او بودند؛ لذا در این پله هم به ائمه‌ی هدی^۱، انبیاء، مرسلین و ملائکه‌ی مقرّبین ﷺ سلام می‌کند و می‌گوید: «السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ» و در آخرین پله، در بازگشت به عالم کثرت و در حالت بازگشت به جنبه‌های ظاهری خلقی، به اشخاصی که آنجا حضور دارند و با او نماز می‌گذارند، برخورد می‌کند و آنها را می‌بیند و

متوجه حضور و وجود آنها می‌شود؛ لذا سلام سوم را به آنها می‌کند. بنابراین از بالا که آمد، اول هیچ چیز غیر خدا نمی‌دید؛ سپس جلوه‌ی تامّ خدا را دید، که پیغمبر خاتم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بودند. پیغمبر و ائمه عَلَيْهِمُ السَّلَامُ یک حقیقتند؛ فانی در همدند و قابل تفکیک نیستند. لذا شاید سلام بر پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سلام بر آنها هم باشد. عبارت سلام‌های مستحب را خواندم، که فراتر از این سلامی است که ما به آن عادت کرده‌ایم. در آن عبارات به‌طور خاص به امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ، به ائمه‌ی معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَامُ سلام می‌شود. پس از آن نمازگزار در پله‌ی بعد، به انبیاء، مرسلین و ملائکه‌ی مقربین عَلَيْهِمُ السَّلَامُ سلام می‌کند و در پله‌ی سوم که کم‌کم چشم باز می‌کند و به این عالم برمی‌گردد؛ به نمازگزارهایی که در اطراف او هستند، یا به افرادی که در اطراف او هستند، سلام می‌کند و می‌گوید: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ».

این هم یک راز سلام.

راز دیگر سلام؛ این را هم به مناسبت‌هایی اشاره کرده‌ایم؛ که عرب هم در لحظه‌ی دیدار و آغاز ملاقات سلام می‌کند و هم در لحظه‌ی وداع و جدایی. ما هنگام وداع می‌گوییم: خداحافظ؛ اما عرب‌ها می‌گویند: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ». پس دوجور سلام داریم: یک سلام تحیت و آغاز ملاقات و دیدار و یک سلام وداع. احتمال دارد سلام نماز، سلام وداع باشد؛ چون نمازگزار در طول نماز با پیغمبر اکرم، ائمه‌ی هدی^۱، انبیاء، مرسلین و ملائکه‌ی الله عَلَيْهِمُ السَّلَامُ همراه بود. در طول بیش از یک سال و نیم، احادیث نماز معراجیه‌ی پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ماجرای سفر معراج ایشان را مفصّل خوانده‌ایم و بارها به مناسبت‌هایی به گوشه‌های این احادیث اشاره‌هایی کرده‌ایم. لذا اکنون که از سفر معراج برمی‌گردد، موقع جدا شدن از آنها، یکی یکی از آنها خداحافظی می‌کند و جدا می‌شود تا دوباره به همین عالم ظاهر برگردد

و مشغول جنبه‌های عالم کثرت و جنبه‌های خلقی زندگی خود شود. پس یک احتمال این است که سلام نماز سلام وداع و خداحافظی با همسفرانش در این معراج باشد. یک احتمال هم هست که سلام دیدار باشد. اشاره کرده‌ام فردی که به معراج قرب و مقام فنای در حق نائل شد؛ وقتی باز می‌گردد، در مسیر بازگشت خود و حرکتش از وحدت به کثرت، در ابتدا پیغمبر ﷺ را می‌بیند و سلام می‌کند؛ سپس اولیای خدا ﷺ، نهایتاً ملائکه الله ﷺ و در پایان هم نمازگزارهای دیگر یا حضار مجلس را می‌بیند و به آنها سلام می‌کند. پس این هم یک احتمال دیگر در مورد سلام.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَي مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ

از خدای متعال می‌خواهیم حقیقت سلیم و سلامت مطلق در همه‌ی مراتب وجودی را به برکت انسان کامل، یعنی پیغمبر اکرم و اهل بیت ﷺ که مظهر تام سلام و مصداق تام سلامتند، به همه‌ی ما عنایت بفرماید. ما را به حقیقت سلام، که وجود مقدس پیغمبر اکرم و اهل بیت ﷺ به مثابه‌ی مظهر تام اسم سلام خدای متعال، هستند، واصل و متصل بگردانند. به برکت اسم سلام خود، ما را از همه‌ی آلودگی‌ها، نقصان‌ها، کاستی‌ها، انحرافات، بدی‌ها و سیئات در سلامت قرار بدهد و از خشم، غضب و آتش دوزخ خود در امن و سلامت بدارد؛ به برکت صلوات بر محمد و آل محمد:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَي مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ